

Aki halott volt, és él – aki élőként is halott (Adventi)

Textus: Jel 3,1–6

1. Amit a textusról tudni kell, exegetikai, kortörténeti megértés

a. *Általában.* A Jelenések könyve az Úsz egyetlen prófétai irata, amelyben János látomásokban írja le az utolsó időköt. A könyv első nagyobb egységének (1–3. r.) tagolása: 1. Előszó (1,1–3), 2. bevezetés (1,4–8), 3. János megbízása (1,9–20), 4. hét levél a gyülekezetekhez (2,1–3,22). Ez utóbbi szakaszban a *szárdiszi* gyülekezethez írt sorrendben a negyedik. A levelek formai elemei hiányoznak (még az *ἐπιστολή* szó sem fordul elő), inkább rövid írásos üzenetnek nevezhetjük. A hét irányba küldött prófétai szónak ószövetségi gyökerei vannak: Ám 1–2-ben prófétai ítéletszó hangzik el hét nép felé,¹ Zak 1–6-ban a prófétának hét látomása van. *Tartalmi* egységüket sok azonos vonás mutatja, s valószínű, hogy mindegyik levelet felolvasták mind a hét gyülekezetben. (Talán erre utal a mindenütt olvasható gyülekezetek, tbsz. megjelölés.) *Formailag* szerkeztük azonos, amely az alábbi, a szárdiszi gyülekezethez intézett írás alapján máshol is nyomon követhető.

A 3,1–6 szerkezete:

- 1a. Parancs és a parancsot kiadó önmegjelölése
- 1b–4. Sajátos üzenet a gyülekezetekhez
 - 1b–3. A bűn leleplezése és a várható ítélet
 4. A „méltók” dicsérete és jutalma
- 5–6. Záradék
 5. A győzők végső jutalma
 6. Az üzenet átvétele

b. *Versek szerint.*

1a. v. Szárdisz az ókori Ázsia (Kis-Ázsia) egyik nagy városa. Kr. u. 17-ben földrengés sújtja, újjáépítik, de régi dicsőségét többé nem kapja vissza. Ebbe a metropoliszba él a kicsi keresztyén gyülekezet. Mai helyzet: Isten félti a világ nagy forgatagában élő egyházát. (A prédikációban nem szabad túl sokat időzni a város leírásánál.) János a megdicsőült Jézus Krisztustól kapja a parancsot, hogy az üzenetet írja le. Krisztusnál van a *hét lélek* (angyal), akikről csak azt tudjuk, hogy trónját veszik körül (1,4), tehát a mennyei sereghez tartoznak, s feladatuk az üzenet közvetítése. A *hét csillag* asztrális képe a hét gyülekezetre vonatkozik, amelyek együtt Krisztus jobb kezében vannak (1,16.20; 2,1), s a gyülekezetek egységét jelképezik. A gyülekezet *angyala* megbízott előljáró, egyben olyan hírnök (*ἄγγελος – εὐαγγέλιον* = örömhír), akinek bizonyára fel kellett olvasnia az írást.

¹ Varga Zs. említi, E. Lohsére hivatkozva. Jelenések 1–10., 42.

1b. v. Az, aki halott volt, és él (2,8), most ítéletet mond azok fölött, akik élőként is halottak. A magát *élőnek* tartó gyülekezetnek meg kell tudnia, hogy Isten előtt *halott*. Ezzel a „halott önmagával” kell szembenéznie. Olyan cselekedetekről (*ἔργα*) lehet szó, amelyek nem teljesek (2. v.), amelyekből hiányzik a hit, mert nemcsak a cselekedetek nélküli hit halott (Jak 2,17.26), hanem a hit nélküli cselekedetek is halottak.

2. v. Nem az egész gyülekezet halott, vannak olyanok, akik még élnek, de *meg fog-nak* (*ἔμελλον*) *halni*, ha a megbízott nem *éber* (*γρηγορεύω*), azaz nem vigyáz, hogy a lelki alvásból (az ókori szemlélet szerint az alvás félholt állapot) visszahozza a teljes életbe. Isten minden gyermekének, sajátosan a megbízottaknak, feladata az éberség, őrködés: az élet kritikus helyzeteiben (Mt 26,41, tanítványok a Gecsemáné-kertben), illetve a végítéletre várva (Mt 24,42–43 a ház ura, Mk 13,34–34.37 az ajtónálló, Lk 12,37 a szolgálak, 1Thessz 5,6.10 „mindnyájan”).

3. v. A gyülekezet már *vette* (perf., megtörtént, de most is jelen van) az evangéliumot, eltért attól, s el kell indulnia a bűnbánat útján. Erre vonatkozik a hármasság parancs: *emlékeznie, megtartania* kell és *meg kell térnie*. A múlt emlékeire nem hivatkozni kell, hanem az evangéliumot meg kell élni és meg kell tartani (3,11). Át kell gondolniuk, hogy mi az, amit hallottak, és mi az, ami van. Ennek az Isten előtti számbavétele, átgondolása (*μετανοέω*) a megtérés (Lásd 2,5; 2,16; 2,21; 3,19). Isten számon kéri a cselekedeteket, s ez olyan váratlan esemény lesz, mint ahogyan a *tolvaj* meglepetésszerűen tör a házba, mint Jézusnak a visszajöveteléről szóló példázatában (Mt 24,43; Lk 12,39). Ez nem fenyegetés, csupán az ítélet kilátásba helyezése (feltételes mondat).

4. v. A hangsúlyos ellentétes kötőszó (*ἀλλά*) jelzi, hogy most másmilyen üzenet következik. Azoknak a *nevéről* van szó, akik élnek, akiknek neve rajta van Isten jegyzékén. Az első keresztyének megkeresztelésükkor, ennek jelképeként, *fehér ruhát* kaptak, amely kötelezett egy új, keresztyén életre. Ez szimbolikus öltözet volt, nem viselték állandóan, s hogy *nem fertőztették meg*, az erkölcsi tisztaságot jelent, amivel *méltó* mivoltukat bizonyították.

5. v. *Győzni*, azt jelenti: állhatatosan megmaradni a hitben (tartsd meg, 3. v.). Akik így éltek, azok felé három ígéret hangzik: (a.) Krisztus visszajövelekor végleges öltözékként fehér ruhát kapnak. (Lásd huszonnégy vén, 4,4 ; mártírok, 6,9–11; nagy sokaság, 7,9.13). (b.) Nevük benne marad az *élet könyvében*. Mindkét szövetség szerint Istennek van egy könyve, amelyben az igazak, hűségesek vannak beírva (2Móz 32,32–33; Ézs 4,3; Dán 12,1; Mal 3,16; Lk 10,20; Fil 4,3; Jel 13,8; 17,8; 20,12.15; 21,27). (c.) Azokkal, akik Krisztust és a krisztusi életet vállalták, a visszatérő Úr is közösséget fog vállalni (*velem járnak*, 4. v.), s majd Isten előtt *vallást tesz* róluk (itt: igazolja őket) (vö. Mt 10,32).

6. v. A János által leírt üzenet úgy válik élővé, ha a gyülekezet élőszóban meghallja azt. Az 1. és 6. v. összefüggésében figyelniük kell az *írás* és a *beszéd* kettősségére. Az egykor meghallottak (3. v.) által Isten kötelez a mai, mindenkori *meghallásra*. Egy másik kettősség: az *Írás* és a *Lélek*. Egyházi szóhasználatunkban nem üres szófordulat csupán, hogy Isten az Ige és a Szentlélek által munkálkodik bennünk.

2. A perikopa megértése, bibliai és rendszeres teológiai összefüggések

Roland de Pury: Hogy Krisztus eljön, azt csak azért tudhatjuk, mert ő már eljött, és mert Lelke által jelen van. [...] Visszajövele csak azok számára jelent valamit, akiknek életében már most jelen van.²

A szekularizált apokaliptika pánikhoz, a szekták apokaliptikája görcsösséghez, szorongáshoz vezethet.

Az egykori és a mai azonos helyzet: Isten kis gyülekezete a nagyvárosban. Itt nem annyira a külső nyomás ellen kell valamit tenni (Isten, vagy a császár ellen, mint a szmírnai levélben), hanem a „világból” benyomuló bűnök ellen kell védekezni.

A perikopában három, az őskereszténységben vissza-visszatérő toposzra kell figyelniünk, mindhárom a végidőkkel kapcsolatos: (a.) Az őrzés, éberség gyakori motívum: Jézus példázataiban (lásd a 2. v.-nél) és a Jel 16,15-ben. (b.) Az Úsz mindegyik rétegében megjelenik a tolvaj metafora: az evangéliumokban, Pálnál, Péternél és Jánosnál. Egyfelől az Úr napjára vonatkoztatva (1Thessz 5,2,4; 2Pt 3,10), másfelől, megszemélyesítve magára Jézusra (Mt 24,44; Lk 12,40), illetve „én” megfogalmazásban (Jel 3,3; 16,15). Mindenütt a biztos eljövételről és a bizonytalan időpontról van szó. Luther megfogalmazását továbbfejlesztve: Isten ki akar hozni a felelőtlen biztonságból, és hívő bizonyossággal ajándékoz meg. (c.) A fehér ruha (az utalásokat lásd az 5. v.-nél) valószínű a kereszténységben nyert öltözet (kapták!), de a hangsúly nem ezen van, hanem az erkölcsi tisztaságon és főleg a hívek megdicsőült állapotán. A megdicsőülés hegyén Jézus fehér ruhája (Mt 17,2 és párh.) és a hűségeseké, az Úrral való végső közösség képi kifejezése.

3. Prédikációvázlat

Bevezetés. Karácsony felé haladva, üdvözléseket kapunk, küldünk. Jól esik, de végül is nem készítenek arra, hogy megváltozzunk, pedig ezt többször is elhatároztuk. Ennek a levélnek a feladója a megdicsőült és ítéletre visszatérő Jézus Krisztus, s amit János leír, az döntés elé állít: választani kell egy megújuló élet és egy lelki halál között. Ezt az írást Isten Szentlelke érteti meg velünk és készítenek arra, hogy az életet válasszuk. A keresztényeknek meg kell elégedniük azzal a bizonyossággal, hogy Jézus visszajön, lesz egy „második advent”, és azzal a bizonytalansággal, hogy nem tudjuk ez mikor következik be. Nemcsak a karácsony naptári ünnepét várjuk, hanem felelősen az ő visszajövetelét is.

I. Az öncsalásnak egyszer vége lesz. Az „élő halott” kérdése vonatkozhat egy elhanyagolt szórványgyülekezetre, de most nem ilyenre kell gondolnunk, hanem saját gyülekezetünknek egy olyan rétegére, amely statisztikailag úgymond életképes, de lelkileg halott. Ezek meg vannak keresztelve, fizetik a fenntartói járulékot, de vagy nem tudják bűneiket elhagyni, vagy egyszerűen életükből hiányzik a hit és az ennek megfelelő cselekvő élet: az imádság, a szeretetszolgálatra való készség. Őket vagy nem látjuk ott a templomban, vagy, ha mégis eljönnek, csupán kívülről szemlélik a liturgiát. Ez lehet az

² *Hören und Fragen.* 4/1., 12–13. Neukirchener Verlag, 1975.

egyházi vezetőség, vagy a lelkipásztor gondja, de az üzenet elsősorban személy szerint érinti a gyülekezet tagjait (lásd az egyes szám 2. sz. megfogalmazást), és mint ilyen gondolkoztat meg és állít döntés elé. Egymástól tanuljuk az önccsalást. (Átvitt értelemben: a haldokló tudatában van állapotának, de környezetével el akarja hitetni, hogy nincs semmi baj.) Amikor valaki ráébreszt arra, hogy lelki halottak vagyunk, rendszerint kezdjük bizonygatni, hogy ez nincs így. Persze szóban, mert különben csak mímeljük a keresztyénséget. Jó dolog, ha valaki szembe tud nézni önmagával, megvizsgálja lelkiismeretét, de itt ennél sokkal többről van szó: *Isten előtt* kell megállnunk, s amikor ő megszólít az igehirdetésen, az egyéni bibliaolvasáson keresztül, akkor derül ki valójában, hogy *cselekedeteink* (itt: egész életfolytatásunk) *nem teljesekek*.

A „*többiek*” haldoklók, azaz úton vannak a lelki halál felé. A „félkeresztyénség” nem tartható fenn sokáig, lehet, hogy már itt a földön kiderül az önccsalás, az utolsó ítéletben mindenképpen. Ezekért nem csupán a gyülekezet felvigyázója felelős, hanem mindenki, aki mellette él, hogy pásztori tapintattal emlékeztesse őket, hogy egykor (konfirmációkor, vagy más alkalommal) mit hallottak és mit fogadtak, hogy miképpen vették az evangéliumot.

A gyülekezet felvigyázójának, de minden tagjának is bűne, ha a már halottakat és a haldoklókat „leírja”. A megújulás elsősorban Isten lehetősége, de ez nem mentesít a személyes felelősség alól. Pál szerint az üdvösséget Isten munkálja, de nekünk félelemmel és rettegéssel kell véghezvinni (Fil 2,12–13). A *megtérés* a bűn elhagyását jelenti, de hogy a szárdíszai gyülekezetnek mi volt a konkrét bűne, arról itt nem olvasunk, mert most a hangsúly nem azon van, hogy *honnan*, hanem azon, hogy *hova* kell megtérni.

A számbavétel bizonyosan meg fog történni, de az időpont bizonytalan. Ezt érzékelteti a *tolvaj* metaforája, s Jézus is, a visszajöveteléről szóló beszédeiben, többször utal rá. Az advent nem csupán a karácsonyi várakozás időszaka, hanem a Jézus Krisztus váratlan eljövetelére való felkészülésé is. Az ósz-i Izráelt az órállónak kell figyelmeztetnie a közelgő veszélyre (Ez 3,17–21), az evangéliumban az ajtónállónak (Mk 13,34). Itt az eklézsia angyalát éppen azért helyezte az Úr ilyen felelős tisztségbe, hogy állandó készenlétben tartsa a gyülekezetet az adventi várakozás időszakában. Az evangélium megtartását, a megtérést nem a félelem által akarja Isten munkálni, hanem a megdölgözés (*μετανοέω*) által meg akarja mozgatni az akaratot. A gyülekezetnek és a keresztyén embernek nem a végveszedelmekre kell figyelnie, hanem arra a kezdeti helyzetre, amikor *ballotta és átvette* az evangéliumot. Az új élet lehetőségén van a hangsúly, mert Isten nem gyönyörködik a meghaló halálában, hanem, hogy a hitetlen megtérjen és éljen (Ez 33,11). A fenyegetés rossz lehetőségét ki kell hallanunk ezekből a szavakból, de nem szabad üzérkedni a félelemmel, mert éppen karácsonyra készülve tudjuk, hogy az, aki számon kér, ugyanaz a személy, mint a szerető, féltő Atya, aki a megtérés által akarja életben tartani a halott vagy a halófélben levő gyülekezetet.

2. *Isten számon tartja azokat, akik győznek*. Máshol ugyanazok a győzők, akik a hatalom nyomásának nem engedtek, akik mártírként megtartották Krisztus-hitüket (6,9–11), itt inkább azokat jelöli, akik a bűnök (és tév tanítások?) keresztüztüében tisztán meg tudtak maradni. *Ez* a meg nem fertőzött ruha élettisztaságot jelent, lehet, hogy arra vo-

natkozik, hogy őrizkedtek a bálványoktól (mint a 2,12-ben és a 2,20-ban) – s a modern kor mai bálványai talán a legnagyobb kísértést jelentik gyülekezeteink életében –, vagy tartózkodást olyan erkölcsi bűnöktől, mint a parázsnaság (uo.), de valószínűbb, hogy átfogóbb értelemben egy tiszta keresztyén életmódról van szó. A „tudom a te dolgaidat” erre is vonatkozik. Lelki tisztaságunk, hűségünk a meghallott evangéliumhoz sokszor válhat kétségessé. Mások is kételkedhetnek keresztyénségünkben, sokszor a saját magunk lelkiismeretének az ítélőszéke előtt állunk. De jó tudnunk, hogy Isten ismer minket, ő számon tartja ruhánk tisztaságát. Ez a mi adventünk reménysége. (Arra gondolhatunk ugyan, hogy a gyülekezetben vannak teljesen holtak, félholtak és élők, de az ítélkezés, a válogatás, a csoportosítás nem a mi dolgunk.)

Az, aki ismer minket, mint győzőket, hármass jutalmat ígér:

a. Ez a *fehér öltözet* olyan, mint az előbbi, mégis más, végleges, nem lesz kitéve a szennynek, mert a Bárány vérében nyerte tisztaságát (7,14). Nem mi érdemeltük ki (még a mártírok sem), hanem „adatik” nekünk (6,11), s a fehér ruhás „nagy sokaságnak” mi is élő tagjai leszünk és azok is maradunk.

b. Az ókorban annak a *nevét*, aki polgárjogot (πολιτεία, Ef 2,12 és πολιτευμα, Fil 3,20) akart nyerni egy városban, *beírták* a város könyvébe. Isten a győzők nevét nem majd jegyzi fel a mennyei Jeruzsálem polgárlistájára, hanem már itt, a földön, amikor ezek meghallották az evangéliumot és megőrizték tisztaságukat.

c. Ugyanaz a Jézus Krisztus, aki a gyülekezet hűtlen tagjainak a bűnét leleplezte, most úgy mutatkozik meg, mint aki a hitvallókról vallást tesz. Megismétli azt, amit kiküldött tanítványainak mondott: Aki tehát vallást tesz rólam az emberek előtt, arról majd én is *vallást teszek* mennyei Atyám előtt (Mt 10,32).

Mindezeket az ajándékokat csak a végidőkben kapjuk meg. Addig várunk, váróteremben vagyunk. (A keresztyének várótermi helyzetét lásd a példaknál.) Az adventi várakozásban a nagy ajándék, keresztyénségünknek földi jutalma a reménység. Karácsonykor „csak” annyit várunk, hogy az örök életnek ezzel a reménységével teljünk meg.

Befejezés. Így szól a megdicsőült Krisztus ma a gyülekezethez. De hát nem vész el valahol az üzenet? Gondoljuk végig az utat: Krisztus szól, a Lélek látomásban közvetíti Jánosnak, aki ezeket leírja a gyülekezet angyala számára, ez igehirdetesként elmondja a gyülekezetnek... s még eltelik több mint 1900 esztendő. A mai prédikáció sokszor papirosízű, szavak élettelen halmaza, s az igehallgató azt mondhatja: többet nem jövök templomba. Mégis, igehirdetőnek és hallgatónak hinnie kell, hogy itt most a Lélek szólt a gyülekezethez, hogy a Lélek nemcsak a prédikáció alatt, hanem utána, és bármikor, amikor fúj – nem tudod, hogy mikor és honnan fúj – hangtanilag lemérhetetlen hatással szól a gyülekezethez. És így az, aki halott volt és most él, az „örökké élő” (2,18) Jézus Krisztus szava még a félholt gyülekezet szívében is élővé lehet. Ámen.

4. Példák, képek, szemelvények

Valóban elhangzott beszélgetés két fiatalember között:

– Ti keresztyének, nem unjátok már ezt az állandó várakozást, hogy mindig csak az ismeretlen jövőbe toljátok ki boldogságotokat? Nem volt elegetek ebből a várótermi légkörből? – hangzottak az inkább kíváncsi, mint kötekedő kérdések.

– A vonat mindannyiunk számára meg fog érkezni. De mi egy meleg váróteremben fogadjuk az Érkezőt – felelte a barátja.

5. További szempontok az istentisztelet kialakításához

– *Lekció:* Ez 3,17–21 és Lk 12,35–40

– *Énekek:* Az erős Isten, uraknak Ura (Zsolt 50:1 és 4)

Szállj, szállj magasra ... (188:1–5 – új énekeskönyv)

Tisztítsd meg szíved ... (311:1–7 – új énekeskönyv)

Ó, maradj kegyelmeddel (záró ének, 172:1–6 – új énekeskönyv)

– *További szempontok:*

– A lekiót az úrasztaltól két gyülekezeti tag, egy nő és egy férfi (fiú és leány) olvashatja fel.

– Az istentisztelet elején apostoli köszöntés van (lp. a szószerkről), utána előfóhász (gyülekezeti tag, az úrasztalától), ebben a sorrendben (!).

6. Ajánlott irodalom

Behm, J.: *Die Offenbarung des Johannes*. NTD 11. Göttingen, 1953.

Lohmeyer, E.: *Die Offenbarung des Johannes*. HNT 16. 1953.

Lohse, E.: *Die Offenbarung Johannes*. NTD 11. Göttingen, 1965.

Schweizer, E.: Die sieben Geister der Apokalypse. In: *Neotestamentica*, 1963.

Varga Zs.: *Jelenések 1–10*. A Debreceni Református Theológiai Akadémia újszövetségi szemináriumának tanulmányi füzetei. Új sorozat, 7. sz. Debrecen, 1986.

Megjelent: Igazság és Élet. 2009. 2. szám (április–június), 147–152.